

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
INSTYTUT PEDAGOGIKI, KUJAWSKA SZKOŁA WYŻSZA WE WŁOCŁAWKU
(POLSKA)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. JANA KASPROWICZA W INOWROCŁAWIU
(POLSKA)
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

V Міжнародної конференції

17 листопада 2022 року

**До 20-річчя з дня створення
кафедри професійної освіти
КНУБА**

***м. Київ
КНУБА***

УДК 37.09
ББК 74(4Укр)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 4 від 23 грудня 2022 р.)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали V Міжнародної конференції (17 листопада 2022 року) до 20-річчя з дня створення кафедри професійної освіти КНУБА. – Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2023. – 408 с.

ISBN 978-617-8007-89-8

У матеріалах V Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу: сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

УДК 37.09
ББК 74(4Укр)

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їх автори.

ISBN 978-617-8007-89-8

© КНУБА, 2023

*Іваннікова Ганна Василівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання і спорту
Київського національного університету
будівництва і архітектури*

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ОДНА З ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Студентство – це період, коли особливо швидкоплинно, наче прискореними темпами, відбувається розвиток і виховання, становлення особистості, професійна підготовка майбутніх фахівців. Це період для розвитку інтелекту, перегляду і відпрацювання системи цінностей, зміцнення здоров'я і фізичних сил. Студентські роки – це період, є найбільш сприятливим для формування життєстійкості особистості, оскільки життєстійкість може сприяти підвищенню фізичного та психічного здоров'я молоді при подоланні криз та реалізації себе як фахівця у майбутній професійній діяльності.

На сьогоднішній день сучасні наукові дослідження дозволяють визначити потенціал як універсальну загальнонаукову категорію, що означає «сукупність наявних засобів, можливостей у конкретній галузі» [1, с. 223].

Вивчаючи різні психологічні джерела та аналізуючи різні підходи щодо дослідження особистісного потенціалу особистості, було виявлено, що це поняття тлумачиться по-різному й нерідко ототожнюється з поняттям «особистісних ресурсів» людини. Однак деякі науковці наголошують на тому, що потенціал особистості являє собою більш широке утворення, яке не обмежується ресурсами і його слід розглядати значно ґрунтовніше.

Автор І. Мурашко зазначає, що особистісний потенціал характеризує внутрішні нерозкриті можливості особистості в русі, що є підставою для дослідження його засобом «динамічного» вивчення. При цьому потенціал

розуміється не як стан тимчасово невикористаних ресурсів, а як усе зростаюча готовність до вирішення все складніших завдань, що можуть постати перед особою. Автор вважає, що особистісний потенціал має таку психологічну структуру: задатки, схильності, інтереси, прагнення до створення нового, прояв загального інтелекту, наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, здібності до вироблення особистісних стратегій [7].

Відповідно «зона особистісного потенціалу», завжди представляє собою зону особистісного зростання із зростаючими можливостями самоактуалізації та саморозвитку особистості (Г. Балл, О. Бодалев, А. Деркач, Н. Кузьміна, С. Максименко, Л. Мар'яненко, В. Моляко та ін.) [2; 5].

Також, у психологічній літературі зустрічаються різні показники особистісного потенціалу такі, як: особистісна автономія, внутрішня свобода; осмисленість життя; життєстійкість в складних обставинах; готовність до внутрішніх змін; здатність сприймати нову невизначену інформацію; постійна готовність до дії; особливості планування діяльності; тимчасова перспектива особистості [5].

Серед складових потенціалу особистості С. Сапіга [8] визначає наступні: потенціал розуму (установки, цінності, переконання); потенціал волі (здатність до самореалізації, відповідальність); потенціал почуттів (здібності до усвідомлення, управління емоціями); потенціал тіла (здатність розвивати фізичну складову здоров'я); соціальний потенціал (прагнення підвищувати рівень комунікативної культури); духовний потенціал (здатність втілювати вищі цінності в життя).

Таким чином, особистісний потенціал можна розглядати з різних позицій: як енергію особистості, що спрямована на самовираження, самореалізацію; як нерозкриті можливості та потенційні ресурси людини; як комплекс психологічних якостей, що створюють простір для перспектив особи; як основу формування життєстійкості особистості.

Життестійкість є одним із головних параметрів індивідуальної здатності людини до зрілих форм саморегуляції. У дослідженнях С. Мадді та Д. Хошаба визначено, що життестійкість – це особистісна характеристика, яка є загальною мірою психічного здоров'я людини та включає три життєві установки: залученість, контроль над подіями та готовність до виклику [11].

Рівень сформованості кожної властивості та рівень життестійкості перешкоджає виникненню внутрішньої напруги в стресових ситуаціях за рахунок стійкої витривалості до стресів і сприйняття їх як менш значущих. Молодь з розвиненим компонентом залученості отримує задоволення від власної діяльності, в процесі якої вона відчуває свою значимість, цінність. Контроль забезпечує переконаність в тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, навіть коли цей вплив не абсолютний та успіх не гарантований. Людина із розвиненим компонентом контролю відчуває, що сама обирає власну діяльність, свій шлях. Прийняття виклику – переконаність людини в тому, що все те, що з нею трапляється, сприяє її розвитку за рахунок її знань та набутого досвіду, неважливо позитивного або негативного. Розвиток цих компонентів сприяє формуванню позитивного ставлення до себе та до подій життя [9]. Так, Д. Леонтьєв та О. Рассказова, цитуючи С. Мадді, підкреслюють важливість вираженості в таких компонентах, як збереження здоров'я та оптимального рівня працездатності, активності в стресогенних умовах [3].

Праці С. Мадді [6] містять опис характеристик особистісного потенціалу, де досліджуваний феномен розглядається крізь призму життестійкості, яка визначає внутрішній, ключовий ресурс особистості, що сприяє активному подоланню труднощів. У цьому процесі важливу роль, на думку науковця, відіграє рівень активації, який збуджує, наповнює енергійністю, активністю,

ініціативністю людину. Завдяки активній життестійкості особистість спроможна здолати відчай, відчуття безпорадності, втрату сенсів, що є важливим у стресових ситуаціях, складних життєвих обставинах, при зміні

соціально-психологічної реальності. Крім того, як зазначає автор, в умовах зовнішнього середовища, стресових ситуаціях, життєстійкість забезпечує особистість необхідним ресурсом, який дозволяє ефективно витримати та подолати негаразди [10].

Д. Леонт'єв розглядає феномен життєстійкості в контексті концепції особистісного потенціалу та визначає життєстійкість як інтегративну характеристику особистості, відповідальну за успіх в подоланні особистістю різних життєвих труднощів. Особистісний потенціал, за автором - це інтегральна системна характеристика індивідуально-психологічних особливостей особистості, що лежить в основі здатності особистості виходити із стійких внутрішніх критеріїв та орієнтирів у своїй життєдіяльності та зберігати стабільність смислових орієнтацій та ефективність діяльності на тлі тисків та зовнішніх умов, що змінюються [4].

Це здатність людини виявляти себе як особистість, виступати автономним саморегульованим суб'єктом активності, що надає цілеспрямовані зміни у зовнішньому світі та поєднує стійкість до впливу зовнішніх обставин та гнучке реагування на зміни зовнішньої та внутрішньої ситуації» [4]. «У понятті «потенціал» акцентуються ще нерозкриті здібності, які підлягають виявленню та включенню в діяльність з метою повнішої самореалізації суб'єкта в ній» [4; 5].

Таким чином, особистісний потенціал постає як інтегральна характеристика рівня особистісної зрілості, а головним феноменом особистісної зрілості і формою прояву особистісного потенціалу є феномен самодетермінації особистості, тобто здійснення діяльності у відносній свободі від заданих умов цієї діяльності [9]. Д. Леонт'єв вважає, що ця властивість особистості характеризує міру «здатності витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і не знижуючи успішності діяльності» [4]; особлива структура установок і навичок, що дозволяють перетворити зміни в можливість [10].

У багатьох дослідженнях підкреслюється, що феномен життєстійкості пов'язаний з різними структурами психіки людини: на рівні функціонування психофізіологічних процесів, на рівні роботи психологічних процесів та на рівні проявів особистісних утворень [3; 5; 6; 9; 11].

Дослідження чинників, що опосередковують життєстійкість особистості, можна розглянути в різних аспектах: особистісна автономія і незалежність, внутрішня свобода; осмисленість життя; життєстійкість в складних обставинах; готовність до внутрішніх змін; постійна готовність до дії, особливості планування діяльності; самоефективність [9].

Отже, життєстійкість є цілісним системним утворенням, детермінованим зовнішніми умовами та внутрішніми факторами, що забезпечує збереження життєдіяльності особистості у стресових життєвих ситуаціях. Життєстійкість поєднується з деякими не менш важливими її індивідуальними особливостями, зокрема, цілями та цінностями, самоставленням, стильовими характеристиками поведінки, детермінованими установками та переконаннями щодо світу, соціального оточення і свого місця в ньому. Людина з високою життєстійкістю прагне керуватися у своєму житті певним ідеальним чином свого бачення, що дозволяє їй абстрагуватися від дрібниць життя та формулювати чіткі цілі свого майбутнього, а також спрямовувати на них свою активність, незважаючи на труднощі, креативно знаходити в них нові ресурси для просування до бажаного майбутнього [9; 10].

Список використаних джерел

1. Василенко П. М. Словник-довідник соціального працівника: навч. посіб. Київ : ІПКДСЗУ, 2007. 322 с
2. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології»: У 12-ти т. / За ред. В. О. Моляко. Т 12. Вип. 10. Ч. II. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 460 с.

3. Леонтьев, Д.А., Рассказова, Е.И. Тест жизнестойкости. М.: Смысл, 2006.
4. Леонтьев, Д.А., Калитеевская, Е.Р., Осин, Е.Н. Личностный потенциал при переходе от детства к взрослости и становление самодетерминации. В кн.: Д.А.Леонтьев (ред.) Личностный потенциал: структура и диагностика. М.: Смысл, 2011. С. 611-641.
5. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : Вид-во ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
6. Мадди, С. Смыслообразование в процессах принятия решения. Психологический журнал, Т. 26, № 6, 2005, С. 87–101.
7. Мурашко І. В. Розкриття поняття «особистісний потенціал» та його психологічної структури. Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання. 2010. Т. 8. Вип. 7. С. 196–205.
8. Сапіга С. В. Розвиток особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях. Київ, 2018. 362 с
9. Сердюк, Л.З., Данилюк, І.В., Турбан В.В., Пенькова, О.І., Володарська Н.В. ін. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості: монографія. (за ред. Л.З. Сердюк). К.: Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2018. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/712878/>.
10. Сердюк, Л.З., Яблонська, Т.М., Данилюк, І.В., Пенькова, О.І. Психолого-педагогічні основи процесу самотворення особистості. К.: Педагогічна думка, 2015.
11. Maddi, S.R., Khoshaba, D.M., Persico, M., Lu, J., Harvey, R., Bleecker, F. The personality construct of hardiness: II. Relationships with comprehensive test of personality and psychopathology. Journal of Research in Personality, 36(1), 2002, P.72. <https://doi.org/10.1006/jrpe.2001.2337>

Іваннікова Ганна Василівна

**ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ОДНА З ХАРАКТЕРИСТИК
ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ 94**

Калениченко Руслан Арсенович, Бородін Андрій Олексійович

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ..... 100**

Калениченко Руслан Арсенович, Дикса Олександр Володимирович

РЕФЛЕКСІЯ ЯК МЕХАНІЗМ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.... 103

Калениченко Руслан Арсенович, Касіч Заріна Вікторівна

**ХАРАКТЕРИСТИКА КОНФЛІКТІВ ТА ПІДХОДІВ
ДО ЇХ ВИРІШЕННЯ..... 108**

Калениченко Руслан Арсенович, Коренюк Тамара Олегівна

**ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА СЬОГОДНІШНІЙ ДЕНЬ ТА
ПРИКЛАДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ІНШИХ КРАЇНАХ..... 113**

Калениченко Руслан Арсенович, Луценко Олександр Петрович

**ПИТАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ 115**

Калениченко Руслан Арсенович, Марченко Алла Григорівна

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ 121**

Калениченко Руслан Арсенович, Рябчун Олена Василівна

ПРОБЛЕМИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ 125

Калениченко Руслан Арсенович, Скорик Ганна Юрївна

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ..... 127**

Калениченко Руслан Арсенович, Черкасова Анна Вадимівна

**ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ УЧАСНИКІВ ПЕРЕГОВОРНОГО
ПРОЦЕСУ 132**

Каськов Ігор Васильович

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА ПОВЕДІНКУ У
ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ..... 135**

Корчова Галина Леонідівна

CLIP THINKING: BASIC CONCEPTS AND TERMS..... 138

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів

V Міжнародної конференції

До 20-річчя з дня створення
кафедри професійної освіти
КНУБА

(Київ, 17 листопада 2022 року)

Формат 60×84 1/16. Тираж 100 пр. Ум. друк. арк. 27,5. Зам. № 1188.

Видавець і виготовлювач ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ»

03150, Київ, вул. Предславинська, 28

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 4131 від 04.08.2011 р.